

ЗАТВЕРДЖУЮ

Т.в.о. ректора

Національної академії

внутрішніх справ

доктор юридичних наук, професор

Станіслав ГУСАРЄВ

18.01.2021 р.

ВИСНОВОК

Національної академії внутрішніх справ щодо дисертації Щербанюк Василюк Михайлівни на тему «Розслідування втечі з місць позбавлення волі або з-під варти», поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право», яку затверджено Вченою радою Національної академії внутрішніх справ від 28 листопада 2017 р., протокол № 27.

ВИТЯГ

з протоколу засідання фахового семінару кафедр криміналістики та судової медицини, кримінального процесу, оперативно-розшукової діяльності, криміналістичного забезпечення та судових експертиз навчально-наукового інституту № 2, науково-дослідної лабораторії з проблем криміналістичного забезпечення та судової експертології навчально-наукового інституту № 2, наукової лабораторії з проблем протидії злочинності навчально-наукового інституту № 1, відділу організації наукової діяльності та захисту прав інтелектуальної власності Національної академії внутрішніх справ від 24 грудня 2020 року

Присутні:

проректор, доктор юридичних наук, професор Чернявський С.С. (*рецензент*);
кафедра криміналістики та судової медицини: т.в.о. завідувача кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Пясковський В.В. (*науковий керівник*); професор кафедри, доктор юридичних наук, професор Черноус Ю.М. (*голова семінару*); професор кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Миротська А.В.; професор кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Сокиран Ф.М.; доцент кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Вакулик О.О.; доцент кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Семенов В.В.; доцент кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Курилін І.Р.; доцент кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Лісогор В.Г.; доцент кафедри, кандидат юридичних наук Антошук А.О.;

кафедра кримінального процесу: професор кафедри, кандидат юридичних наук, професор Зарубей В.В.; доцент кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Заїка С.О.; доцент кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Мельник О.В.; доцент кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Форостяний А.В. (*рецензент*);

кафедра оперативно-розшукової діяльності: професор кафедри, доктор юридичних наук, професор Василичук В.І.;

кафедра криміналістичного забезпечення та судових експертиз навчально-наукового інституту № 2: професор кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Кофанов А.В.; доцент кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Кофанова О.С.;

науково-дослідна лабораторія з проблем криміналістичного забезпечення та судової експертології навчально-наукового інституту № 2: провідний науковий співробітник лабораторії, доктор юридичних наук, старший науковий співробітник Юсупов В.В.;

наукова лабораторія з проблем протидії злочинності навчально-наукового інституту № 1: завідувач лабораторії, доктор юридичних наук, старший науковий співробітник Вознюк А.А.; провідний науковий співробітник лабораторії, доктор юридичних наук, професор Таран О.В.;

відділ організації наукової діяльності та захисту прав інтелектуальної власності: т.в.о. начальника відділу, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник Калиновський О.В.

З присутніх – 6 докторів наук та 15 кандидатів наук – спеціалістів за профілем поданої на розгляд дисертації.

Порядок денний:

Обговорення дисертації ад'юнкта заочної форми навчання кафедри криміналістики та судової медицини Щербанюк Василюк Михайлівни на тему «Розслідування втечі з місць позбавлення волі або з-під варти», поданого на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» та щодо його рекомендації до розгляду та разового захисту у спеціалізованій вченій раді.

Слухали:

Доповідь Щербанюк Василюк Михайлівни про результати дисертаційного дослідження. У своїй доповіді здобувачем було обґрунтовано актуальність і ступінь дослідження обраної теми, визначено мету, завдання, об'єкт та предмет дослідження, розкрито наукову новизну роботи одержаних результатів.

Сьогодні, особливе занепокоєння викликають факти вчинення втеч з місць позбавлення волі або з-під варти. Вказаний злочин є одним з найбільш небезпечних злочинів проти правосуддя, оскільки безпосередньо посягає на правосуддя як галузь державної діяльності, дискредитує усю судову та правоохоронну систему, а також призводить до цілого ряду негативних наслідків матеріального, організаційного та соціального характеру. Зокрема, задля розшуку осіб, які вчинили цей злочин, необхідно залучати значну кількість сил та засобів, витратити великі суми грошових коштів із державного бюджету. Суспільна небезпека втеч з позбавлення волі або з-під варти обумовлюється також тим, що вони вчиняються особою з метою уникнення кримінальної відповідальності, внаслідок чого порушується принцип невідворотності покарання за вчинене кримінальне правопорушення.

Вказане зумовлює актуальність наукового дослідження розслідування втечі з місць позбавлення волі або з-під варти, з акцентуванням уваги на криміналістичній характеристиці даних злочинів, організації початкового етапу їх розслідування та

розшуку осіб, які вчинили втечу, подоланню протидії розслідуванню, криміналістичному забезпеченні проведення окремих слідчих (розшукових) дій у кримінальних провадженнях цієї категорії. Зазначені обставини й зумовили вибір теми дослідження, його спрямованість і зміст.

Мета і завдання дослідження відповідно до предмета та об'єкта дослідження. Метою дисертації є формування теоретичних положень та практичних рекомендацій щодо розслідування втечі з місць позбавлення волі або з-під варти.

Мета дослідження зумовила постановку й вирішення таких завдань:

- висвітлити сучасний стан наукової розробленості проблем розслідування втечі з місць позбавлення волі або з-під варти у працях українських та зарубіжних науковців;

- з'ясувати найбільш поширені способи вчинення досліджуваних злочинів;

- встановити найбільш характерні місця вчинення злочинів даної категорії;

- охарактеризувати особу злочинця;

- виділити типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування розглядуваних злочинів та розкрити основні напрями їх вирішення;

- розкрити особливості діяльності суб'єктів розслідування щодо розшуку осіб, які вчинили втечу з місць позбавлення волі або з-під варти;

- визначити комплекс заходів суб'єкта розслідування, спрямованих на подолання протидії розслідуванню досліджуваної категорії злочинів;

- висвітлити організаційні й тактичні положення проведення огляду місця події, допитів підозрюваного та свідків, слідчого експерименту.

Об'єкт дослідження – кримінальні процесуальні відносини, що виникають у зв'язку з розслідуванням втечі з місць позбавлення волі або з-під варти.

Предмет дослідження – розслідування втечі з місць позбавлення волі або з-під варти.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що в роботі з огляду на узагальнення практики реалізації чинного кримінального процесуального законодавства, розроблено наукові засади та практичні рекомендації з організації розслідування втечі з місць позбавлення волі або з-під варти. Сформульовано й обґрунтовано низку висновків і рекомендацій теоретичного та прикладного характеру, зокрема:

вперше:

- обґрунтовано, що основними складовими особи злочинця, як елементу криміналістичної характеристики втечі з місць позбавлення волі або з-під варти, є: стать, вік, освітній рівень, сімейний стан, досвід злочинної діяльності, мотив учинення злочину, статус відповідно до неформальної стратифікації;

- класифіковано типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування втечі з місць позбавлення волі або з-під варти залежно від суб'єкта вчинення злочину, стадії вчинення злочину, місцезнаходження особи, яка вчинила злочин, обсягу та змісту наявної інформації про злочин; на підставі вказаних типових ситуацій визначено основні напрями розслідування та відповідні алгоритми першочергових слідчих (розшукових) дій;

- визначено основні акти протидії розслідуванню втечі з місць позбавлення волі або з-під варти, класифіковано суб'єктів протидії, а також запропоновано рекомендації щодо оптимальних шляхів подолання вказаної протидії;

удосконалено:

–історіографію наукових досліджень проблем розслідування втечі з місць позбавлення волі або з-під варти;

–поняття розшукової діяльності слідчого під час розслідування втеч з місць позбавлення волі або з-під варти, зокрема визначено її як основу на законах та підзаконних нормативних актах систему слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій, процесуальних рішень, поєднана із проведенням організаційних та інших, в тому числі, оперативних заходів, з метою швидкого та ефективного розшуку і затримання осіб, які вчинили втечу з місць позбавлення волі або з-під варти;

–організаційно-тактичні особливості проведення огляду місця події під час розслідування цієї категорії злочинів та пропозиції щодо проведення допитів підозрюваного та свідків;

дістало подальший розвиток:

–уявлення про спосіб підготовки та спосіб вчинення втечі з місць позбавлення волі або з-під варти;

–наукові погляди щодо характерного місця вчинення втечі з місць позбавлення волі або з-під варти;

–рекомендації щодо підвищення ефективності проведення слідчого експерименту з урахуванням специфіки кримінальних проваджень досліджуваної категорії.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що висвітлені в роботі положення та рекомендації впроваджено й використовуються у:

–практичній діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України – як рекомендації та пропозиції, що спрямовані на підвищення ефективності діяльності з розслідування даного виду злочинів (акт впровадження Головного слідчого управління НПУ України від 26 жовтня 2020 р.);

–освітньому процесі – під час підготовки навчально-методичних матеріалів для проведення занять з навчальних дисциплін «Кримінальний процес», «Досудове розслідування», «Доказування у кримінальному провадженні», «Криміналістика», «Методика розслідування кримінальних правопорушень», «Особливості проведення слідчих (розшукових) дій», «Методика розслідування злочинів», при підготовці фахівців для підрозділів кримінальної поліції та досудового розслідування, а також при проведенні занять у системі підготовки та підвищення кваліфікації слідчих і працівників оперативних підрозділів (акти впровадження Національної академії внутрішніх справ від 07.09.2020 р., Харківського національного університету внутрішніх справ від 01.10.2020 р., Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ від 27.10.2020 р.).

Дякую за увагу.

По закінченню доповіді присутніми були поставлені наступні запитання:

Юсупов В.В. Хто найчастіше протидіє розслідуванню, про яке Ви пишете у підрозділі 2.2. Вашого дисертаційного дослідження?

Відповідь: Дякую за запитання. Під час розслідування втечі з місць позбавлення волі або з-під варти, слідчий повинен бути готовим до протидії з боку інших учасників кримінального провадження та своєчасно застосовувати заходи, спрямовані на її виявлення та подолання. Найчастіше слідчі зустрічаються з

протидією розслідуванню даної категорії злочинів з боку особи, яка вчинила втечу; її захисника; інших засуджених, в тому числі і тих, які були свідками чи очевидцями втечі; родичів втікача та інших близьких йому осіб (знайомих, товаришів); незнайомих втікачу осіб, які з різних на те причин, надавали йому допомогу після втечі або іншим чином перешкоджали його розшуку; керівництва та працівників установи виконання покарань чи попереднього ув'язнення, працівників, які здійснюють конвоювання засуджених чи взятих під варту осіб.

Кофанов А.В. У роботі Ви звертаєте увагу на допит свідків. Яка категорія осіб найчастіше виступає свідками при розслідуванні таких фактів і яке значення їх показань для розслідування?

Відповідь: Дякую за запитання. Специфіка розслідування втечі з місць позбавлення волі або з-під варту передбачає проведення допит свідків з числа: 1) працівників установи виконання покарань або попереднього ув'язнення, конвойного підрозділу, в тому числі тих, які здійснювали контроль і нагляд за поведінкою засуджених чи взятих під варту осіб; виявили сліди втечі на контрольно-слідовій смузі, пошкодження інженерно-технічних споруд охорони або були безпосередніми очевидцями втечі; виявили відсутність засудженого чи взятого під варту під час режимної перевірки; брали участь у переслідуванні та затриманні після втечі; можуть охарактеризувати втікача та ін.; 2) інших засуджених чи взятих під варту осіб, зокрема безпосередніх очевидців вчинення злочину; осіб, які можуть охарактеризувати втікача; осіб, яким було відомо про підготовку до вчинення злочину і які можуть володіти інформацією про мотиви вчинення втечі, ймовірне місцеперебування втікача або напрямок руху після втечі, його зв'язки на свободі (родинні, дружні, злочинні тощо); 3) осіб, які особисто не знайомі з втікачем, однак були очевидцями втечі, спостерігали за його діями або спілкувалися з ним після вчинення злочину, зокрема осіб, які проживають або працюють неподалік установи виконання покарань чи попереднього ув'язнення, водіїв маршрутних транспортних засобів, таксистів, продавців магазинів, випадкових перехожих і т.п.; 4) родичів, знайомих, друзів втікача, які можуть його охарактеризувати, а також яким може бути відоме його місце перебування, план дій після вчинення злочину.

Семенов В.В. Чи має значення для розслідування така слідча (розшукова) дія, як слідчий експеримент і з якою метою він проводиться?

Відповідь: Дякую за запитання. Під час розслідування втечі з місць позбавлення волі або з-під варту важливе значення має проведення слідчого експерименту. Основною метою проведення даної слідчої (розшукової) є: 1) перевірка можливості вчинення тих чи інших дій у певних умовах (для з'ясування питань, чи могла людина самотійно, без сторонньої допомоги пошкодити інженерно-технічні засоби охорони, перепилити ґрати, розібрати стіну, зробити підкоп у непомітному для інших місці, перелізти через загородження певної висоти, пролізти в отвір тощо); 2) встановлення часу, необхідного для вчинення певних дій (подолання інженерно-технічних засобів охорони, зламу замка, розпилу ґрат на вікнах); 3) уточнення, конкретизація раніше встановлених відомостей про підготовку до вчинення втечі, безпосередній спосіб її вчинення, маршрут руху на території установи виконання покарань чи попереднього ув'язнення та за її межами, механізм нанесення тілесних ушкоджень іншим особам

тощо; 4) перевірка можливості працівників установи виконання покарань чи попереднього ув'язнення, які несли службу з охорони та нагляду, спостерігати за діями втікача; 5) перевірка справності сигналізації та умов, за яких вона спрацьовує.

Антощук А.О. Як Ви вирішили одне із завдань дослідження, яке полягало у розкритті особливостей діяльності суб'єктів розслідування щодо розшуку осіб, які вчинили втечу з місць позбавлення волі або з-під варти?

Відповідь: Дякую за запитання. В результаті дослідження, нами було виокремлено розшукову діяльність слідчого під час розслідування втеч з місць позбавлення волі або з-під варти, як основу на законах та підзаконних нормативних актах система слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій, процесуальних рішень, поєднана із проведенням організаційних та інших, в тому числі, оперативних заходів, з метою швидкого та ефективного розшуку і затримання осіб, які вчинили втечу з місць позбавлення волі або з-під варти. Розшукова діяльність, спрямована на встановлення місцезнаходження особи, яка вчинила втечу з місць позбавлення волі або з-під варти, повинна розпочатися якнайшвидше після вчинення злочину, адже чим довше здійснюється розшук втікача, тим більших матеріальних та репутаційних втрат зазнають правоохоронні органи, в тому числі і органи досудового розслідування. Протягом першої доби після вчинення втечі з місць позбавлення волі або з-під варти («за гарячими слідами») розшукують лише 42,9 % втікачів, до 3 діб витрачають на пошук втікачів у 20,8 % випадках, до 10 діб – у 24,6 %, більше 10 діб – у 11,7 % випадків.

Вакулик О.О. Чи можете Ви назвати типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування втечі з місць позбавлення волі або з-під варти?

Відповідь: Дякую за запитання. На основі вивчення емпіричних даних виділено і систематизовано типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування втечі з місць позбавлення волі або з-під варти. Запропонована типізація слідчих ситуацій, які складаються на початковому етапі розслідування втечі з місць позбавлення волі або з-під варти, на підставі наступних критеріїв: залежно від суб'єкта вчинення злочину (7,3 % опитаних слідчих); залежно від стадії вчинення злочину (12,2 %); залежно від місцезнаходження особи, яка вчинила злочин (20,8 %); залежно від обсягу та змісту наявної інформації про злочин (59,7 %). На підставі вказаних типових ситуацій визначено основні напрями розслідування та відповідні алгоритми першочергових слідчих (розшукових) дій, спрямованих на виявлення та фіксацію доказів, розшук особи, яка вчинила втечу, подолання протидії розслідуванню. Доведено, що слідчі (розшукові) дій повинні проводитись одночасно з оперативно-розшуковими, організаційними та режимними заходами

Головуючий: Є ще запитання? Немає. Переходимо до обговорення дисертації. Слово надається науковому керівнику, професору кафедри криміналістики та судової медицини, кандидату юридичних наук, доценту Пясковському Вадиму Валерійовичу, який відзначив науковий внесок Щербанюк В.М. у питання теоретичних і практичних проблем розслідування втечі з місць позбавлення волі або з-під варти.

Для досягнення поставленої мети і задач розглядуваної дисертації В.М. Щербанюк правильно визначила об'єкт, предмет і методи дослідження, які

уміло використала під час вирішення конкретних проблем теоретичного та практичного характеру.

Дисертант має достатній загальний рівень розвитку та професійно грамотно володіє обраним арсеналом методів дослідження, що в кінцевому результаті, дозволило логічно сформулювати наукову новизну дослідження, а саме: з огляду на узагальнення практики реалізації чинного кримінального процесуального законодавства, розроблено наукові засади та практичні рекомендації з організації розслідування втечі з місць позбавлення волі або з-під варти.

Автором сформульовано й обґрунтовано низку висновків і рекомендацій теоретичного та прикладного характеру, зокрема, вперше: сформовано засади видової методики розслідування втечі з місць позбавлення волі або з-під варти, що охоплює криміналістичну характеристику цього виду злочинів, рекомендації з організації початкового етапу розслідування, проведення слідчих (розшукових) дій; виокремлено найбільш значимі елементи криміналістичної характеристики втечі з місць позбавлення волі або з-під варти, що слугують успішному вирішенню завдань розслідування: спосіб учинення злочину, місце вчинення злочину, особа злочинця; класифіковано типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування втечі з місць позбавлення волі або з-під варти залежно від суб'єкта вчинення злочину, стадії вчинення злочину, місцезнаходження особи, яка вчинила злочин, обсягу та змісту наявної інформації про злочин; на підставі вказаних типових ситуацій визначено основні напрями розслідування та відповідні алгоритми першочергових слідчих (розшукових) дій; визначено основні акти протидії розслідуванню втечі з місць позбавлення волі або з-під варти, класифіковано суб'єктів протидії, а також запропоновано рекомендації щодо оптимальних шляхів подолання вказаної протидії.

За час підготовки роботи В.М. Щербанюк зарекомендувала себе на кафедрі з позитивної сторони. Нею було самостійно підготовлено 7 наукових праць, серед яких дві статті – у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, одна стаття – у зарубіжному науковому періодичному виданні (Словацька Республіка), чотири тези наукових доповідей – у збірниках, оприлюднених на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях і круглих столах.

Індивідуальний план наукової роботи та індивідуальний навчальний план здобувач наукового ступеня доктора філософії виконала у повному обсязі.

Зважаючи на вищевикладене, можна стверджувати, що дисертація Щербанюк Василюни Михайлівни «Розслідування втечі з місць позбавлення волі або з-під варти» містить нові наукові положення й науково обґрунтовані результати в галузі криміналістики, що в сукупності розв'язують важливе науково-прикладне завдання.

Зміст дисертації цілком відповідає заявленій дисертантом науковій спеціальності, робота пройшла належну апробацію. Дисертація є самостійною, завершеною роботою. Дослідження виконано зрозумілою, юридично і літературно грамотною мовою.

Оформлення дисертації загалом відповідає встановленим МОН України вимогам, тому автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Після цього було надано слово **рецензентам** роботи:

Проректор Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор Чернявський Сергій Сергійович. Враховуючи процеси декриміналізації, що відбулися в Україні на протязі двох останніх десятиріч, розуміємо, що покарання у вигляді позбавлення волі та тримання під вартою застосовується лише до осіб, які вчинили тяжкі та особливо тяжкі суспільно небезпечні діяння. Тому велику небезпеку для всіх членів суспільства становлять вдалі спроби таких осіб уникнути покарання шляхом здійснення втечі з місць позбавлення волі або з-під варти.

Причому складність розслідування таких злочинів обумовлена не лише специфічністю суб'єктів та місця вчинення, але й тим, що нерідко під час встановлення істини чиниться значна протидія розслідуванню з боку працівників установ виконання покарань, за активного сприяння чи службової недбалості яких здійснюється втеча осіб з місць позбавлення волі або з-під варти.

Тому не виникає сумніву своєчасність та актуальність спроби автора запропонувати комплексну методику розслідування втечі з місць позбавлення волі або з-під варти, розроблену на підставі дослідження закономірностей механізму вчинення даного виду злочинів.

Саме науковий підхід до розроблення алгоритму дій слідчого при розслідуванні втечі з місць позбавлення волі або з-під варти має забезпечити ефективність розслідування таких злочинів та їх профілактику.

Необхідно відмітити, що результати проведеного дослідження свідчать про самостійний пошуковий характер діяльності автора дослідження та креативний підхід у вирішенні поставлених завдань, що робить роботу індивідуальною та наділяє її ознаками наукової. Все це, а також обсяг роботи, кількість використаних літературних джерел, кількість та частота цитувань по тексту роботи демонструє великий об'єм праці, яку провів автор при опрацюванні наукових джерел інформації в галузі криміналістики, кримінології, кримінального права та кримінального процесу.

В цілому, зміст роботи, стиль викладення матеріалу, грамотність та послідовність при доведенні авторської думки, комплексне розуміння проблематики дослідження, яке виразилося у вигляді закінченої оформленої наукової праці переконує нас в тому, що Щербанюк В.М. підготувала самостійне та завершене монографічне дослідження, що полягає у комплексному науковому висвітленні проблем розслідування втечі з місць позбавлення волі або з-під варти та розробленні на цій основі теоретичних положень і практичних рекомендацій щодо розслідування зазначеного виду злочинів.

Отже, дисертація Щербанюк Василюк Михайлівни «Розслідування втечі з місць позбавлення волі або з-під варти» є самостійним, завершеним, комплексним дослідженням, яке відповідає відповідним вимогам, та може бути рекомендована до розгляду та разового захисту у спеціалізованій вченій раді.

Доцент кафедри кримінального процесу Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент Форостяний Андрій Володимирович. Тема дослідження є досить актуальною з огляду на проблеми теорії і практики криміналістики та кримінального процесу.

Дисертаційне дослідження виконане на належному науковому рівні. Авторкою вміло використано наукову методологію для отримання результатів. Робота містить якісний аналіз криміналістичних і процесуальних проблем розслідування втечі з місць позбавлення волі або з-під варти. У дисертації здійснено комплексне дослідження теоретичних та організаційно-тактичних засад розслідування втечі з місць позбавлення волі або з-під варти, розроблено теоретичні положення та практичні рекомендації щодо розслідування зазначеної категорії злочинів. Втеча з місць позбавлення волі або з-під варти є одним з найбільш небезпечних злочинів проти правосуддя. Такий злочин дискредитує судову та правоохоронну систему, а також призводить до цілого ряду негативних наслідків матеріального, організаційного та соціального характеру. Так, задля розшуку осіб, які вчинили такий злочин, необхідно залучати значну кількість сил та засобів, витратити великі суми грошових коштів із державного бюджету. Суспільна небезпека втеч з місць позбавлення волі або з-під варти обумовлюється також тим, що вони вчиняються особою з метою уникнення кримінальної відповідальності, внаслідок чого порушується принцип невідворотності покарання за вчинене кримінальне правопорушення.

Якість розслідування таких кримінальних правопорушень залишається на невисокому рівні, має ряд недоліків та вимагає удосконалення, що потребує належного наукового забезпечення досудового розслідування, розробки криміналістичних рекомендацій щодо методики розслідування втечі з місць позбавлення волі або з-під варти.

Автором вміло використано результати власного анкетування співробітників правоохоронних органів, офіційні статистичні дані, значну кількість прикладів з практичної діяльності правоохоронних органів, також ефективно включено в роботу приклади з архівних кримінальних проваджень. Висновки є цікавими, аргументованими і можуть бути використані у вдосконаленні теорії криміналістики, кримінально-процесуального законодавства, вдосконаленні практичної діяльності органів досудового розслідування, прокуратури, суду.

В цілому, як свідчить зміст роботи, до захисту подано завершене наукове дослідження, яке містить низку наукових положень, що у своїй сукупності роблять значний внесок у наукову теорію та правозастосовну діяльність. Загальна оцінка: дисертаційне дослідження Щербанюк Васи́лини Михайлі́вни «Розслідування втечі з місць позбавлення волі або з-під варти» рекомендується до попереднього розгляду та разового захисту в спеціалізованій вченій раді.

В обговоренні дисертаційного дослідження взяли участь:

Професор кафедри криміналістики та судової медицини, кандидат юридичних наук, доцент Сокиран Ф.М. Питання плану сформульовані таким чином, що загалом охоплюють основні аспекти теми дослідження і обумовлюють розкриття теми.

Хочеться наголосити, що обґрунтування вибору теми дослідження показує нам, що якість розслідування даної категорії кримінальних правопорушень залишається на невисокому рівні, має ряд недоліків та вимагає удосконалення, що є неможливим без належного наукового забезпечення досудового розслідування, розробки криміналістичних рекомендацій щодо методики розслідування втечі з місць позбавлення волі або з-під варти. Саме таке основне завдання поставили перед собою здобувачка і, на мою думку, їй це вдалося.

Позитивно сприймається те, що автором сформовано засади видової методики розслідування втечі з місць позбавлення волі або з-під варти, що охоплює криміналістичну характеристику цього виду злочинів, рекомендації з організації початкового етапу розслідування, проведення слідчих (розшукових) дій.

Результати дисертації Щербанюк В.М. мають як теоретичне, так і практичне значення, оскільки сформульовані автором висновки та пропозиції використовуються як у навчальному процесі, так і в практичній діяльності Головного слідчого управління НПУ України. Все це вказує на те, що робота може бути рекомендована до розгляду та разового захисту у спеціалізованій вченій раді.

Провідний науковий співробітник наукової лабораторії з проблем протидії злочинності навчально-наукового інституту № 1, доктор юридичних наук, професор Таран О.В. вказала, що актуальність дослідження в умовах сьогодення не викликає сумнівів. Питання, які були розглянуті в ньому, підтверджують необхідність звернення до проблеми, яку автор обрав предметом дисертації.

Необхідно зазначити, що дисертація написана самостійно. Автор добре володіє матеріалом. Тема обрана вдало, робота неординарна. У дослідженні проаналізована слідча практика і відповідна статистика. Автор правильно визначив основні напрями своїх досліджень. Вдало обрана методологія дослідження надала можливість дисертанту повністю досягти поставленої мети.

Позитивно сприймається той факт, що автором вперше класифіковано типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування втечі з місць позбавлення волі або з-під варти залежно від суб'єкта вчинення злочину, стадії вчинення злочину, місцезнаходження особи, яка вчинила злочин, обсягу та змісту наявної інформації про злочин; на підставі вказаних типових ситуацій визначено основні напрями розслідування та відповідні алгоритми першочергових слідчих (розшукових) дій.

Як побажання, автору необхідно допрацювати деякі елементи наукової новизни. Зокрема, потребують деталізації: уявлення про спосіб підготовки та спосіб вчинення втечі з місць позбавлення волі або з-під варти; наукові погляди щодо характерного місця вчинення втечі з місць позбавлення волі або з-під варти.

Отже, дисертація Щербанюк Васи́лини Михайлі́вни «Розслідування втечі з місць позбавлення волі або з-під варти» є самостійним, завершеним, комплексним дослідженням, яке відповідає відповідним вимогам, та може бути рекомендована до розгляду та разового захисту у спеціалізованій вченій раді.

Професор кафедри криміналістики та судової медицини, кандидат юридичних наук, доцент Мировська А.В. зазначила, що приємний той факт, що здобувач нашої кафедри дійшов до одного із заключних етапів свого дослідження. Чудово представила основні положення дисертаційного дослідження, чудово відповідала на запитання. Звичайно, що приємно спостерігати та таким семінаром.

Щодо дисертаційного дослідження, то мені особисто імponує те, що автором визначено основні акти протидії розслідуванню втечі з місць позбавлення волі або з-під варти, класифіковано суб'єктів протидії, а також запропоновано рекомендації щодо оптимальних шляхів подолання вказаної протидії. І це може слугувати, як окремий напрям для дослідження. Відчувається і практичний досвід, і ґрунтовні знання матеріалу, які вдало поєднано.

Крім цього, позитивно сприймається те, що автором удосконалено організаційно-тактичні особливості проведення огляду місця події під час розслідування цієї категорії злочинів та пропозиції щодо проведення допитів підозрюваного та свідків.

Загалом, дисертація Щербанюк Васи́лини Михайлівни на тему: «Розслідування втечі з місць позбавлення волі або з-під варти» є самостійним, завершеним, комплексним дослідженням, яке відповідає відповідним вимогам, та може бути рекомендована до розгляду та разового захисту у спеціалізованій вченій раді.

Професор кафедри криміналістичного забезпечення та судових експертиз навчально-наукового інституту № 2, кандидат юридичних наук, доцент Кофанов А.В. вказав, що також підтримує думку колег щодо актуальності дослідження в умовах сьогодення. Актуальність теми дослідження обумовлена й необхідністю розвитку науки криміналістики, не розробленістю даної проблематики у наукових джерелах, відсутністю криміналістичних рекомендацій, й за цих умов – необхідності протидії злочинній діяльності, розгляду на монографічному рівні теоретико-прикладних проблем розслідування втечі з місць позбавлення волі або з-під варти.

Сьогодні у нас виходить жвава дискусія, що підтверджує актуальність цієї роботи. Необхідно зазначити, що дисертація написана самостійно і це видно із виступу здобувача та його відповідей на запитання.

Щодо зауважень та побажань, то слід сказати, що автору бажано переглянути анотацію та більш детально зосередитися на особливостях саме досліджуваних злочинів.

Отже, дисертація Щербанюк В.М. на тему: «Розслідування втечі з місць позбавлення волі або з-під варти» є самостійним, завершеним, комплексним дослідженням, яке відповідає відповідним вимогам, та може бути рекомендована до розгляду та разового захисту у спеціалізованій вченій раді.

Щербанюк В.М. подякувала виступаючим та усім присутнім на засіданні за об'єктивну оцінку її дисертаційної роботи, за висловлені зауваження та побажання, слухні професійні поради, що сприяли удосконаленню змісту та форми дисертаційної роботи.

На підставі результатів обговорення присутні на засіданні вирішили запропонувати такий:

ВИСНОВОК

щодо дисертації Щербанюк Василяни Михайлівни на тему «Розслідування втечі з місць позбавлення волі або з-під варти»

Дисертація Щербанюк Василяни Михайлівни на тему «Розслідування втечі з місць позбавлення волі або з-під варти», що подана на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 081 – Право, є цілісною, завершеною науковою працею.

Актуальність теми дослідження та її зв'язок з планами наукових робіт установи. У Стратегії національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни», затвердженої Указом Президента України від 14 вересня 2020 р. № 392/2020, зазначається, що кожен громадянин має відчувати себе у безпеці. Україна рішуче налаштована на утвердження конституційного принципу верховенства права, рівності усіх перед законом. З метою реалізації конституційних принципів індивідуальної юридичної відповідальності та невідворотності покарання держава буде в числі інших заходів забезпечувати прозорість, підзвітність державних органів, доброчесність посадових (службових) осіб, ефективний доступ до правосуддя, вдосконалювати досудове розслідування кримінальних правопорушень, судовий розгляд кримінальних проваджень та виконання призначених судами покарань.

Разом з тим, особливе занепокоєння викликають факти вчинення втеч з місць позбавлення волі або з-під варти. Вказаний злочин є одним з найбільш небезпечних злочинів проти правосуддя, оскільки безпосередньо посягає на правосуддя як галузь державної діяльності, дискредитує усю судову та правоохоронну систему, а також призводить до цілого ряду негативних наслідків матеріального, організаційного та соціального характеру. Зокрема, задля розшуку осіб, які вчинили цей злочин, необхідно залучати значну кількість сил та засобів, витратити великі суми грошових коштів із державного бюджету.

На території України протягом 2017–2019 років та дев'яти місяців 2020 року обліковано 122 випадки втечі з місць позбавлення або з під-варти (2017 р. – 37, 2018 р. – 42, 2019 р. – 32, 9 місяців 2020 р. – 11). Разом з тим, лише в 102 кримінальних провадженнях особі повідомлено про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, що становить 86,3 %, а до суду направлено 88 кримінальних проваджень [185].

Вказане свідчить про те, що якість розслідування даної категорії кримінальних правопорушень залишається на невисокому рівні, має ряд недоліків та вимагає удосконалення, що є неможливим без належного наукового забезпечення досудового розслідування, розробки криміналістичних рекомендацій щодо методики розслідування втечі з місць позбавлення волі або з-під варти.

Проблеми методики розслідування окремих видів злочинів на фундаментальному рівні досліджували Ю. П. Аленін, Л. І. Аркуша, В. П. Бахін, В. Д. Берназ, Р. С. Белкін, В. В. Бірюков, В. І. Бояров, О. П. Вашук, А. Ф. Волобуєв, В. І. Галаган, В. Г. Гончаренко, І. В. Гора, В. Я. Горбачевський, А. В. Іщенко, О. Н. Колесниченко, В. П. Колмаков, В. О. Коновалова, В. С. Кузьмічов, О. П. Кучинська, В. В. Лисенко, В. Г. Лукашевич, Є. Д. Лук'янчиков, Г. А. Матусовський, Д. М. Мірковець, О. І. Мотлях, Д. Й. Никифорчук, М. А. Погорецький, М. В. Салтевський, О. В. Таран, О. Ю. Татаров, В. В. Тіщенко, Л. Д. Удалова, В. Г. Хахановський, П. В. Цимбал,

К. О. Чаплинський, С. С. Чернявський, Ю. М. Чорноус, В. Ю. Шепітько, В. Б. Щур та ін.

Проблемам, безпосередньо пов'язаним з окремими аспектами розслідування злочинів, учинених в установах виконання покарань, в цілому та розслідування втечі з місць позбавлення волі або з-під варти зокрема, присвячені праці ряду науковців, а саме: Л. К. Аренової, А. П. Геля, Н. В. Грязевої, В. К. Коломейця, Р. М. Морозова, В. В. Ніколайченка, М. А. Петуховського, В. А. Саса, М. М. Сербіна, З. Д. Смітєнко, В. І. Соколовського, М. Г. Шурухнова А. С. Ямашкина та інших вчених.

Запропоновані авторами висновки і методичні рекомендації, безумовно, становлять велику теоретичну цінність і практичну значущість, сприяють успішному розслідуванню окремих кримінальних правопорушень. Але тим не менше, вони не охоплюють повного комплексу питань, спеціально присвячених проблемам розслідування злочинів, передбачених ст. 393 КК України.

Вказане зумовлює актуальність наукового дослідження розслідування втечі з місць позбавлення волі або з-під варти, з акцентуванням уваги на криміналістичній характеристиці даних злочинів, організації початкового етапу їх розслідування та розшуку осіб, які вчинили втечу, подоланню протидії розслідуванню, криміналістичному забезпеченні проведення окремих слідчих (розшукових) дій у кримінальних провадженнях цієї категорії.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Обраний напрям дослідження ґрунтується на положеннях Національної стратегії у сфері прав людини (затвердженої Указом Президента України від 25 серпня 2015 р. № 501/2015), Плану дій з реалізації стратегії у сфері прав людини на період до 2020 року (затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2015 р. № 1393-р.), Стратегії національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни» (затвердженої Указом Президента України від 14 вересня 2020 р. № 392/2020); узгоджується з Переліком пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на 2015–2019 роки (затвердженим наказом МВС України від 16 березня 2015 р. № 275 (підпункти 5.1, 5.11)), Переліком перспективних напрямів кандидатських та докторських дисертацій за юридичними спеціальностями (рішення президії Національної академії правових наук України від 18 жовтня 2013 р. № 86/11), Пріоритетними напрямами наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2018–2020 рр. (рішення Вченої ради від 26 грудня 2017 р., протокол № 28). Тему дисертації затверджено рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ (протокол № 27 від 28 листопада 2017 р.) та зареєстровано Координаційним бюро Національної академії правових наук України (№ 1020, 2017 р.).

Формулювання наукової задачі (проблеми), нове вирішення якої отримано в дисертації. Метою дисертації є формування теоретичних положень та практичних рекомендацій щодо розслідування втечі з місць позбавлення волі або з-під варти.

Мета дослідження зумовила постановку й вирішення таких завдань:

- висвітлити сучасний стан наукової розробленості проблем розслідування втечі з місць позбавлення волі або з-під варти у працях українських та зарубіжних науковців;
- з'ясувати найбільш поширені способи вчинення досліджуваних злочинів;
- встановити найбільш характерні місця вчинення злочинів даної категорії;
- охарактеризувати особу злочинця;

- виділити типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування розглядуваних злочинів та розкрити основні напрями їх вирішення;
- розкрити особливості діяльності суб'єктів розслідування щодо розшуку осіб, які вчинили втечу з місць позбавлення волі або з-під варти;
- визначити комплекс заходів суб'єкта розслідування, спрямованих на подолання протидії розслідуванню досліджуваної категорії злочинів;
- висвітлити організаційні й тактичні положення проведення огляду місця події, допитів підозрюваного та свідків, слідчого експерименту.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що виникають у зв'язку з розслідуванням втечі з місць позбавлення волі або з-під варти.

Предмет дослідження – розслідування втечі з місць позбавлення волі або з-під варти.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що в роботі з огляду на узагальнення практики реалізації чинного кримінального процесуального законодавства, розроблено наукові засади та практичні рекомендації з організації розслідування втечі з місць позбавлення волі або з-під варти. Сформульовано й обґрунтовано низку висновків і рекомендацій теоретичного та прикладного характеру, зокрема:

вперше:

- сформовано засади видової методики розслідування втечі з місць позбавлення волі або з-під варти, що охоплює криміналістичну характеристику цього виду злочинів, рекомендації з організації початкового етапу розслідування, проведення слідчих (розшукових) дій;

- виокремлено найбільш значимі елементи криміналістичної характеристики втечі з місць позбавлення волі або з-під варти, що слугують успішному вирішенню завдань розслідування: спосіб учинення злочину, місце вчинення злочину, особа злочинця;

- класифіковано типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування втечі з місць позбавлення волі або з-під варти залежно від суб'єкта вчинення злочину, стадії вчинення злочину, місцезнаходження особи, яка вчинила злочин, обсягу та змісту наявної інформації про злочин; на підставі вказаних типових ситуацій визначено основні напрями розслідування та відповідні алгоритми першочергових слідчих (розшукових) дій;

- визначено основні акти протидії розслідуванню втечі з місць позбавлення волі або з-під варти, класифіковано суб'єктів протидії, а також запропоновано рекомендації щодо оптимальних шляхів подолання вказаної протидії;

удосконалено:

- історіографію наукових досліджень проблем розслідування втечі з місць позбавлення волі або з-під варти;

- поняття розшукової діяльності слідчого під час розслідування втеч з місць позбавлення волі або з-під варти, зокрема визначено її як основу на законах та підзаконних нормативних актах систему слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій, процесуальних рішень, поєднана із проведенням організаційних та інших, в тому числі, оперативних заходів, з метою швидкого та ефективного розшуку і затримання осіб, які вчинили втечу з місць позбавлення волі або з-під варти;

– організаційно-тактичні особливості проведення огляду місця події під час розслідування цієї категорії злочинів та пропозиції щодо проведення допитів підозрюваного та свідків;

дістало подальший розвиток:

– уявлення про спосіб підготовки та спосіб вчинення втечі з місць позбавлення волі або з-під варти;

– наукові погляди щодо характерного місця вчинення втечі з місць позбавлення волі або з-під варти;

– рекомендації щодо підвищення ефективності проведення слідчого експерименту з урахуванням специфіки кримінальних проваджень досліджуваної категорії.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що сформульовані в дисертації наукові положення, висновки і рекомендації можуть бути використані в:

– *практичній діяльності* – Головного слідчого управління Національної поліції України під час підготовки нормативних документів та методичних рекомендацій щодо удосконалення методики розслідування злочинів, вчинених іноземцями, а також під час проведення занять у системі службової підготовки (акт впровадження Головного слідчого управління Національної поліції України від 10 вересня 2020 року);

– *освітньому процесі* – під час підготовки лекцій, навчальних і практичних посібників, методичних рекомендацій, тестових завдань і дидактичних матеріалів з навчальних дисциплін «Криміналістика» та «Методика розслідування кримінальних правопорушень», а також у системі підвищення кваліфікації працівників Національної поліції України та Міністерства внутрішніх справ України згідно із затвердженими МВС України навчальними програмами (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 07 липня 2020 року).

Повнота викладення матеріалів дисертації в публікаціях та особистий внесок у них автора. Основні положення та висновки, що сформульовані в дисертації, відображено в семи наукових публікаціях, серед яких дві статті – у виданнях, що включені МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, одна у зарубіжному юридичному виданні (Словацька Республіка), чотири у збірниках тез наукових доповідей. Зокрема:

1. Щербанюк В. М. Місце вчинення злочину як елемент криміналістичної характеристики втечі з місць позбавлення волі або з-під варти. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. № 2 (27). С. 194–197.

2. Щербанюк В. Допит підозрюваного у втечі з місць позбавлення волі або з-під варти. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 7 (293). С. 378–382.

3. Shcherbaniuk V. Typical investigative situations of an initial phase of an investigation into an escape or detention facility. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2020. № 2 (volume 3). P. 219–224.

4. Гуледза В. М. Стан наукових досліджень проблем розслідування втечі з місць позбавлення волі або з-під варти. *Актуальні питання кримінального процесу*,

криміналістики та судової експертизи : матер. міжвід. наук.-практ. конф. (м. Київ, 24 лист. 2017 р.). Ч. 2. Київ : НАВС, 2017. С. 147–151.

5. Гуледза В. М. Організаційні аспекти тактики проведення огляду місця події під час розслідування втечі з місць позбавлення волі або з-під варти. *Актуальні проблеми криміналістики та судової експертології* : матер. міжвід. наук.-практ. конф. (м. Київ, 22 лист. 2018 р.). Київ : НАВС, 2018. С. 123–126.

6. Щербанюк В. М. Криміналістична характеристика особи злочинця, який вчинив втечу з місць позбавлення волі або з-під варти. *Актуальні питання криміналістики* : матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 20 груд. 2019 р.). Київ : НАВС, 2019. С. 331–334.

7. Щербанюк В. М. Особливості підготовки до слідчого експерименту під час розслідування втечі з місць позбавлення волі або з-під варти. *Актуальні питання криміналістики* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 19 лист. 2020 р.). Київ : НАВС, 2020. С. 453–456.

Характеристика особистості здобувача. Щербанюк Васирина Михайлівна, народилася 13 січня 1992 року в Закарпатській області. У 2014 році закінчила Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого за спеціальністю «Правознавство». З липня 2019 року по теперішній час працює на посаді інспектора кадрового забезпечення ГУ НП Закарпатської області.

В 2017 році зарахована до ад'юнктури НАВС на заочну форму навчання та закріплена за кафедрою криміналістики та судової медицини Національної академії внутрішніх справ. Цього ж року Вченою радою Національної академії внутрішніх справ було затверджено тему дисертаційного дослідження «Розслідування втечі з місць позбавлення волі або з-під варти» та закріплено наукового керівника професора кафедри криміналістики та судової медицини НАВС, кандидата юридичних наук, доцента Пясковського В.В.

Оцінка мови та стилю дисертації. Мова і стиль дисертації відповідають вимогам Міністерства освіти і науки України.

Відповідність змісту дисертації спеціальності, з якої вона подається до захисту. Зміст дисертації відповідає спеціальності 081 – Право.

Відповідність дисертації нормативно встановленим вимогам та можливість подання їх до захисту. Дисертація відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах) затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), наказу Міністерства освіти і науки України Про затвердження Вимог до оформлення дисертації від 12 січня 2017 року № 40, п. 10 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 р. № 167, та може бути рекомендована спеціалізований вченій раді відповідного профілю для попереднього розгляду та захисту.

Результати голосування присутніх на засіданні докторів та кандидатів наук за профілем поданої на розгляд дисертації: за – 21, проти – немає, таких, що утримались – немає.

У результаті експертизи дисертації Щербанюк В.М. та повноти публікації основних результатів дослідження

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Щербанюк Васи́лини Михайлівни на тему «Розслідування втечі з місць позбавлення волі або з-під варти».

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Щербанюк Васи́лини Михайлівни відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах) затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), наказу Міністерства освіти і науки України Про затвердження Вимог до оформлення дисертації від 12 січня 2017 року № 40, п. 10 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 р. № 167.

3. Рекомендувати дисертацію Щербанюк Васи́лини Михайлівни на тему «Розслідування втечі з місць позбавлення волі або з-під варти» до разового захисту на здобуття ступеня доктора філософії у спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент:

проректор

**Національної академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор**

 Сергій ЧЕРНЯВСЬКИЙ

Рецензент:

професор кафедри кримінального процесу

**Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, професор**

 Вікторія ЗАРУБЕЙ

Підпис В. Зарубей засвідчено
ПРОВІДНИЙ ФАХІВЕЦЬ
ВІДДІЛУ ПЕРСОНАЛУ
КРИСТИНА ДОНЧЕНКО